

dictis colligi quid de aliis pœnis citra mortem dicendum sit; nam aliæ pœnæ corporales non imponuntur, nisi quasi in commutationem pœnæ mortis. Et hoc modo solum invenimus in jure pœnam perpetui carceris, de qua jam dixi; et videri potest Farinac., citata quæst. 193, a num. 101. Solum adverte olim magis fuisse in consuetudine pœnam exilii, ut constat ex dictis legibus civilibus, et ex Conciliis antiquis allegatis supra, disput. 20, section. 3, et aliis scriptoribus apud eundem Farinac., a num. 80. Postea vero magis accommodata visa est pœna carceris perpetui, et merito; nam in exilio poterant hæretici liberius redire ad vomitum, et aliis nocere; ab utroque autem præservantur in carcere. Aliæ vero pœnæ sunt arbitrariæ, et ideo nihil est quod de illis dicamus. Solum cæteris pœnis addi potest habitus pœnitentiæ crucibus insignitus, quem hæretici pœnitentes coguntur supra vestes gestare; nam hæc pœna ad corporales reduci potest, vel etiam ad infamiam, quamvis etiam propter satisfactionem et humiliationem propriam, et in aliorum exemplum et terrorem imponatur, estque usu et instructione sancti Officii introducta, quamvis in jure non habeatur. Et de illa videri possunt Zanquin, in capite 20; Rojas, singul. 154; Penna, 3 part., comment. 42 et 44; Farinac., proxime citatus, a num. 91.

DISPUTATIO XXIV.

DE PERSONIS AD QUAS EXTENDUNTUR PŒNÆ HÆRETICORUM PROPTER CONJUNCTIONEM CUM ILLIS.

Quadruplex genus hujusmodi personarum.— Personæ hæreticorum pœnas participant, quædam sunt convenientes cum illis in eodem genere delicti, et propriissime dicuntur socii, seu complices exercentes cum illis easdem sacrilegas actiones, et cum eis in eisdem erroribus consentientes, suntque proprie hæretici, et ita easdem pœnas incurrunt, ideoque nihil de illis dicendum superest, præter pauca, quæ de credentibus statim adjiciemus. Alii participant pœnas, quia juvant hæreticos, quamvis ipsi revera hæretici non sint, vel non sub ea ratione considerentur, et generali nomine dici possunt fautores hæreticorum, ut mox declarabimus. Alii vero, licet hæretici non probentur, neque fortasse fautores, sunt tamen suspecti, et quatenus huic suspicioni occasionem dederunt, ali-

quam pœnam merentur. In quarto vero gradu sunt qui propter quamdam conjunctionem cum hæreticis non in culpa, sed in aliquo naturali vinculo eorum pœnas participant, ut filii, vel nepotes hæreticorum. Et de his tribus ultimis generibus personarum breviter dicendum est.

SECTIO I.

Utrum complices hæreticorum pœnis eorum afficiantur, et quinam isti sint.

1. *Hi complices quadrupliciter nominantur in jure.*— *Prima vox credentes, quid importet.*— *Prima significatio.*— Quatuor nominibus solent in jure significari hi complices, quando pœnæ contra illos feruntur: vocantur, scilicet, *credentes, receptatores, defensores, et fautores*, ut videre licet in c. *Excommunicamus*, 1 et 2, et cap. *Quicumque*, cum aliis extra, de Hæret., et cap. *Ut officium*, cap. *Accusatus*, cum aliis eodem titulo in sexto, et in Bulla Cœnæ. Et ita de illis late tractant expositores juris in locis citatis, et qui exponunt Bullam Cœnæ, ut Cajetanus, in Summ., verb. *Excommunicatio*, et alii Summistæ, vel ibi, vel in verbo *Hæresis*; et Navarr., cap. 27, a num. 55; Ugolin., Sayrus, et alii circa Bullam, et in præsentis materia Repertorium Inquisitorum, verb. *Credentes*, et in cæteris; et similiter Rojas, in suis Singularibus; et Simanc., in Institut., titulo 15; Zanquin, de Hæretic., capit. 3; et Castro, libro 1 de Justa hæret. punit., cap. 17; Azor, tom. 1, lib. 8, capite 15; et Sancius, lib. 2 in Decalog., capite 10; et latius cæteris Penna, cum Eymerico, in Director., 2 part., quæst. 50, cum sequentibus, et in commentariis circa illam; Farinac., de Hæresi, tota q. 182. Primo ergo, quia de credentibus aliqua in superioribus diximus, et in rigore non habent specialem materiam, ideo, ut illos expediamus, advertendum est nomen *credentes*, posse vel ad intellectum, vel ad voluntatem referri: nam potest derivari a verbo *credendi*, prout significat assentiri, vel ab eodem, ut significat confidere, ita ut idem sit quod confidentes. Quam distinctionem, licet aliis verbis, indicat Eymericus supra, et nonnulli alii; si ergo credentes dicantur priori modo, ut revera de illis loquuntur prædicta jura, et cap. *Si adversus*, de Hæret., et Authentic. *Credentes*, Cod. de Hæret., approbata in dict. cap. *Inquisitionis*, sic *credentes* veri hæretici sunt, ut ex-

presse dicitur in dict. cap. *Excommunicamus*, 2, § *Si qui*, ideoque si exterius suam credulitatem professi sunt, easdem pœnas merentur. Quod verum est, sive explicite, seu in particulari eosdem errores credant, sive implicite et in generali credant quod docet Calvinus, verbi gratia, vel ejus minister, quod proprie per illam vocem significari multi cum Paludano voluerunt, ut supra tetigi; et ad præsens nihil refert, quia hoc satis est ad propriam hæresim. Quapropter de his credentibus sub hac ratione nihil est quod dicamus.

2. *Secunda significatio.*— At vero credentes secundo modo dicuntur, qui cum hæreticis nimiam amicitiam vel familiaritatem habent, et quamvis cum illis non consentiant in doctrina, tamen in cæteris rebus confidenter cum illis tractant. Et de credentibus, sub hac ratione, nihil invenio in jure dispositum, et ideo, præcise sistendo in hoc genere confidentiæ, nullæ pœnæ his credentibus inveniuntur impositæ. Dico autem, *in hoc præcise sistendo*, quia si illa familiaritas redundet in favorem hæretici, ut hæreticus est, jam ille non erit tantum *credens*, sed *fautor*, et sub illa ratione pœnas incurrat, ut notavi in tom. 5, disputat. 4, sect. 2, numer. 11, et disputat. 21, sect. 2, num. 7, et sequitur Sanc. supra, num. 3.

3. *Credentes dici etiam solent addiscentes duplici modo.*— *An hic secundus modus reincludat aliquando in priorem.*— Denique advertendum est hos credentes solere etiam vocari addiscentes, esseque in duplici genere: quidam enim sunt qui audiunt doctrinam hæreticorum, et illi etiam consentiunt, ac tales sunt propriissime credentes, ac veri hæretici, et ita easdem pœnas incurrunt. Quod extendendum censeo etiam ad illos qui, licet nondum assentiant erroribus, eo tamen animo ad audiendum accedunt, ut parati sint credere, si rationes vel motiva hæretici placeant; quia qui sic accedit, jam dubius de sua fide est, et ideo jam est hæreticus, juxta superius dicta, disputatione 19, sect. 4, a numero 10; et consequenter si dubitationem suam exterius prodidit, etiam quoad pœnas hæreticus erit, ut superius dictum est. Alii vero sunt, non tam addiscentes quam audientes disputationes, vel conciones hæreticorum, curiositatis gratia, vel propter alium respectum temporalem; hi revera non sunt credentes, neque in jure invenio pœnas contra illos positas. An vero in hoc peccent, judicandum est ex supra dictis de communicatione cum hæreticis; nam illa re-

vera quædam communicatio est. Et si hæreticus sit nominatim declaratus, erit speciale peccatum, propter participationem cum excommunicato. Si vero non sit declaratus, esse poterit peccatum, vel ratione proprii periculi, vel ratione scandali aliorum, vel ratione alicujus cooperationis in ritibus superstitionis, vel etiam si forte redundet in favorem. Dubitant autem Doctores, an præsumptione juris vel facti isti censeantur credentes, et an sufficiat semel aut bis audire, ut credens præsumatur aliquis. Verumtamen hoc ad forum conscientie partim refert, quia non ex præsumptione, sed ex veritate in eo fertur judicium: in foro autem externo prudenter sunt circumstantiæ loci, personæ, etc., considerandæ, et sic existimo non sufficere unam vel alteram auditionem, sed plures regulariter requiri. De quo videri potest Penna supra, et Campegius, in Additionibus ad Zanquin, dicto cap. 3.

4. *De secunda voce, receptatores.*— *Dictæ tres voces quo sunt posteriores, eo universatim in significando.*— Circa tres voces, quæ sunt, *receptatores, defensores et fautores*, adverte imprimis non esse omnino condistinctas, sed differre ut speciales et generales, magis vel minus, quod in duabus ultimis notarunt Ugolin. et Sanc., supra; idem autem de prima dicendum esse existimo, quod patebit singulas explicando. *Receptator* ergo dicitur ab speciali actione recipiendi hæreticum ut hæreticum in hospitium, habitatiorem, vel locum. Est autem in ea voce imprimis advertendum, quod licet vox *Receptatores* in rigore frequentativa videatur, et ideo existimari possit plures actus esse necessarios, ut aliquis *Receptator* dicatur, nihilominus ex communi omnium sententia illa vox sumpta est in simpliciori significatione, ad significandum hospitio recipientem hæreticum; nam sicut unus actus hæresis ad constituendum hæreticum sufficit, ita unus actus recipiendi constituit hominem receptatorem. Addidi vero necessarium esse ut recipiat hæreticum, *ut hæreticus est*, quia si recipiat ut amicum, consanguineum, vel proximum indigentem, et id non redundet in protectionem hominis, *ut hæretici*, tunc id non sufficit ut quispiam receptator dicatur. Quapropter hoc crimen receptatoris in hoc consistit, quod per receptionem hæreticus vel occultetur et custodiatur, ne in manus ministrorum Ecclesiæ veniat, vel juvetur ut fugiat, vel recipiatur, ut in domo, vel in civitate, aut provincia secure vivat in suo errore, vel illum doceat. Unde fit ut

non solum privata persona sic recipiendo in domum suam in hoc crimen incidat, sed etiam gubernator recipiendo in civitate, et princeps recipiendo in regno suo, et sic de aliis, in quibus omnibus conveniunt auctores supra allegati; et ex proprietate verbi, et identitate rationis sunt manifesta.

5. *De tertia voce, defensores.* — *Defensio personæ.* — *Defensio doctrinæ.* — Cum eadem proportionem explicandum est delictum *defensoris*; nam per unum etiam actum committi potest, et ita idem est *defensor* quod *defendens*; non est enim necesse ut quasi ex consuetudine et officio id faciat, sed satis est quod hæreticum defendat. Oportet autem ut defensio redundet in hæresim: duplex enim esse potest hæc defensio (ut notant Doctores relati a Farinacio, citata quæstione 182, numero 63), una personæ, alia doctrinæ. Ad priorem, non satis est quomodocumque defendere personam; nam si defendatur, ne occidatur ab injuste invadente, vel ne spoliatur a latrone, non incurratur hoc crimen, quia illud non est defendere hæreticum, sed proximum. Tunc ergo defendatur hæreticus proprie, si armis defendatur ne a ministris justitiæ capiatur, vel si in judicio juvetur patrocinio, quando constat ipsum esse hæreticum, vel etiam si intercessione, vel muneribus, aut alio simili modo defendatur. Altera vero defensio doctrinæ magis directe et per se est defensio hæretici, ut hæreticus est. Fit autem hæc defensio vel laudando doctrinam, utique in particulari illam quæ est contraria fidei; nam si laudet quis eruditionem, eloquentiam, vel ingenium hæretici, tunc non erit proprie defensor, quamvis timere debeat ne sit fautor (ut sic dicam). Magis autem fit hæc defensio disputando pro hæretico, vel ad objectionem contra illum respondendo. Neque obstat quod hæc fiant animo hæretico; nam tunc licet ille sub una ratione sit hæreticus, sub alia erit etiam hæretici defensor; e contrario, quamvis id non faciat animo hæretico, seu ex interna hæresi, et ideo non sit proprie hæreticus, nihilominus esse poterit hæretici defensor, quia ad hoc non est necessaria hæresis interna. Ex quibus tandem intelligi potest, quod supra dixi, hæc duo comparari, ut superius et inferius: nam omnis receptator revera est defensor, quia hospitio defendit hæreticum, ne capiatur, verbi gratia; e contrario vero non omnis defensor est receptator, quia defensio multis aliis modis fieri potest.

6. *De quarta voce, fautores.* — *Favor com-*

mittendo. — *Favor omittendo.* — *Fautoris* autem nomen generalius est, et prædicta duo comprehendit; nam qui recipit et defendit, satis favet. Sunt autem multi alii modi favendi hæreticis, et quilibet eorum sufficit ad fautorem constituendum, dummodo favor præstetur cum aliqua habitudine ad hæresim, ut in aliis explicatum est. Generatim autem loquendo, duo sunt modi favendi hæretico, scilicet, committendo, et aliquid faciendo, vel omittendo aliquid facere. Prior modus facillime explicatur; præstatur enim favor vel consilio, vel testimonio, et aliis similibus verbis, vel rebus, ut pecuniis, armis, etc.; quidquid enim horum fiat ad favendum hæretico in suo errore, vel ad defendendum ipsum ab Ecclesiæ correctione, est positivus favor, qui (quod notandum est) etiam ad hæreticum jam defunctum vel emendatum extendi potest; priori enim modo est fautor hæretici, qui scienter sepelit illum in loco sacro, ut communiter docent Doctores, quos refert et sequitur Ugolin., de Censur. Papæ reservat., cap. 1, § *Fautores*, num. 18; Farinac., de Hæresi, quæst. 192, a num. 38. Posteriori modo erit fautor, qui favet homini jam reconciliato, ne propter hæresim quam prius commisit, juste puniatur, quia tunc revera favet illi ut hæretico, ut idem auctor notat, et sequitur Sanci. supra. Omissive autem censetur favere, qui omittit facere quod tenetur, ut hæreticus puniatur, vel ab errore cesset. Ita docent omnes, juxta caput *Error*, 83 distinctione, et caput *Qui alios*, de Hæreticis. Hic autem modus favendi supponit obligationem puniendi, vel similem, quia non est ommissio moralis, nisi de his quæ facere tenemur. Imo necessaria est obligatio quæ aliquo modo sit justitiæ, seu ex officio impediendi vel tollendi hæreses; et sic erit fautor omnis minister Inquisitionis omittens cooperari, prout tenetur, ne hæreticus puniatur vel capiatur; item iudex sæcularis non puniens hæreticum sibi traditum, et testis non deponens contra hæreticum, cum juste interrogatur; et quilibet non denuntians, cum jubetur et obligatur. De quibus omnibus videri possunt auctores supra citati, et præsertim Zanquin, capite quinto; et Penna, secunda parte, commentar. 2, et 3 parte, comment. 78; Farinac., dicta quæstione 182, a numero 15.

7. *Dubium primum, an culpa fautorum hæretici requiratur intendi favorem, an satis sit illum prævideri.* — Duo vero circa hos omnes, quos fautorum nomine comprehendimus, su-

persunt explicanda: unum circa culpam, aliud circa poenas. Circa culpam est dubium, quæ intentio necessaria sit ut vere committatur, quod quidem dubium aliquo modo ex speculatione pendet, multum tamen ad mores refert. Diximus enim necessarium esse ut favor præstetur hæretico, *ut hæreticus est*, quod multis modis fieri potest. Primo, ex intentione formali, scilicet, ut in sua hæresi perseveret, vel ut illam seminet, aut aliquid simile. Secundo, fieri potest volendo dare favorem hæretico, qui prævidetur redundaturus in favorem hæresis, quamvis id non formaliter intendatur. Est ergo dubium an prior modus sit necessarius, vel secundus sufficiat.

8. *Prima opinio.* — *Secunda opinio contraria.* — Prima opinio dicit non requiri intentionem formalem favendi hæretico, quia hæreticus est, sed sufficere velle illi dare favorem redundantem contra negotium fidei, et destructionem hæresis, quamvis id fiat ex affectu aliquo humano, aut temporali, ut consanguinitatis, amicitiae, vel etiam cupiditatis et avaritiæ. Ita tenet Tolet., in Summa, libro primo, capite decimo nono, paragrapho *Oportet*; et sequitur Ugolinus, de Censuris Papæ reservatis, secunda parte, capite primo, verbo *Receptatores*, in principio, numero secundo, et § primo, numero tertio; et Sayrus, in Thesaurio, tomo primo, libro tertio, capite quinto, numero tertio; Farinacius, cum aliis, quæstione 182, numero 132. Fundamentum statim afferam. Contrariam sententiam tenet Sanci., dicto cap. 10, num. 5; putat enim ad hoc delictum requiri formalem intentionem priori modo explicatam, quia sine illa non putat esse favorem hæretici, ut hæreticus est. Quod tamen necessarium est, ut colligitur ex cap. *Accusatus*, parag. *Sacerdotes*, de Hæret. ibi: *Cum non sit dubium eos ipsa facere in favorem hæreticæ pravitatis*; ergo hoc necessarium est, et ita etiam reliqui omnes doctores docent. Unde Sanci. plures illorum in suam sententiam inducit, et inter alios etiam me ipsum, in tomo quinto tertiæ partis, disputatione vigesima septima, sectione secunda, num. octavo; et præcipue videtur favere Navar., dicto capite 27, numero 55; dicit enim oportere ut fiat eo respectu quo sunt hæretici, quod clarius videtur ita exponere consil. 14, de Hæreticis, num. 4. Favent etiam Simancas, dicto titulo 15, num. 25; et Azor, dicto cap. 15, quæst. 4 et 5, quatenus dicunt eum, qui receptat consanguineum, quia pater vel frater est, vel non esse puniendum, vel levis-

sime, quod est consentaneum legi secundæ, ff. de Receptatoribus, quam propterea in favorem suæ opinionis Sanci. inducit.

9. *Prior opinio recte explicata probatur.* — *Prima ratio.* — *Antecedunt exempla.* — *Generalis resolutio.* — Sed nihilominus existimo priorem sententiam recte explicatam veram esse; nam hæc duo, *velle favere hæretico, ut hæreticus est*, aut *velle favere quia hæreticus est*, seu ex intentione formali favendi hæresi, sunt valde distincta, et licet primum requiratur, non tamen secundum. Quod distinguantur, explicari potest modo dialectico, quia cum dicitur favor hæretici, ut hæreticus est, illa particula, *ut*, potest sumi specificative et reduplicative. Priori modo nihil aliud significat, nisi quod voluntas terminetur ad favorem hæretici, ita ut illud sit quasi objectum volitum, quod esse potest, etiamsi favor hæresis non sit ratio volendi. Posteriori autem modo significat causam et motivum volendi. Dico ergo primum sufficere ad hoc genus peccati, licet posterior modus peccandi gravior sit. Hoc posterius non indiget probatione: primum autem, in quo est controversia, probatur primo, quia omnes auctores non amplius requirunt, neque ego in allegato loco plus dixi. Neque etiam Pontifex aliud affirmat in dictos § *Sacerdotes*; imo illa verba probant contrarium, quia ostendunt satis esse velle favere hæreticæ pravitati, quamvis motivum illius voluntatis non sit affectus ad hæresim, vel odium fidei, sed aliquod temporale. Secundo ita videtur exponere aperte Martinus V, in Bulla contra Wicleph., in fine Concilii Constantien., ubi hos fautores damnat, etiamsi id faciant ex affectu consanguinitatis. Tertio, idem probat dicta lex secunda; nam, licet dicat receptantes consanguineos ex naturali affectu mitius esse puniendos, nihilominus supponit esse puniendos, ac proinde committere culpam receptatorum, quæ culpa ejusdem speciei est, etiamsi intra illam sit minus gravis. Quarto, hæc est ratio a priori hujus sententiæ, quia jura puniunt committentes hanc culpam, et non distinguunt intentionem qua committitur; ergo nec nobis licet distinguere, cum talis distinctio neque alio jure, neque efficaci ratione nitatur, et alioquin absoluta intelligentia magis cedat in favorem fidei, quem jura intendunt. Denique confirmatur exemplis: nam qui non denuntiat fratrem ex affectu sanguinis, quando tenetur, peccat, et consequenter fautor est, ut supra dixi. Similiter

testis in negotio fidei, negans veritatem, quam dicere tenetur, propter pecuniam, fautor est, quamvis formaliter non intendat id facere propter favorem hæresis, sed propter lucrum; et similia possunt afferri multa, et ex jure induci potest, quod dicitur in cap. *Commissi*, de Hæret. in 6, conferentem, vel præsentantem ad beneficium cognitum hæreticum, puniri ut fautorem, nam sine dubio pœnam incurrit, etiamsi id faciat ex affectu sanguinis. De quo videri potest Penna, tertia parte, comment. 162. Idem est de recipiente beneficium ab hæretico cognito, vel ad preces illius, quamvis id tantum faciat ex cupiditate beneficii, juxta cap. *Quicumque*, § *Ad hæc*, de Hæret. in 6. Simile est de muliere quæ scienter nubit hæretico, juxta caput *Decrevit*, de Hæret., in 6. De quo casu videri potest Simancas, titulo 9, numero 77 et sequentibus. Sit ergo regula generalis, *quoties, in præstando hoc favore hæretico præsertim cognito, peccatur mortaliter contra obligationem fidei, habere locum jura quæ de his fautoribus loquuntur, solumque excipi casum in quo aliquis excusaretur a culpa*, ut, verbi gratia, si propter gravem metum mortis, vel alium similem cadentem in constantem virum, id faceret; quia lex humana non semper obligat cum tanto rigore, et ideo favor hæretici tunc, ut hæreticus est, non censeretur volitus, sed permissus.

10. *Dubium secundum, circa pœnas eorumdem fautorum, tripartito pronuntiato resolvitur. — Prima pars.* — Secundum dubium est de pœna ejusmodi sic delinquentium. In quo dicendum est Ecclesiam posse, et punire hos fautores pœnis hæreticorum, quamvis non omnes, neque eodem modo puniat. Primum de potestate per se est evidens, quia et delictum, est gravissimum, et pœna dignissimum, et in Ecclesia non deest jurisdictio; præsertim quia qui ad aliquid habet potestatem, consequenter illam recipit ad omnia necessaria ad illud principaliter intentum; potestas ergo extirpandi hæreses et hæreticos ad fautores etiam extenditur. Unde etiam leges merito extenduntur, ut ex jure constat, et ita patet secunda pars. Ut autem explicemus tertiam, dicemus sigillatim de spiritualibus et temporalibus pœnis.

11. Primo ergo sit certum hos fautores esse ipso facto excommunicatos in dicto cap. *Excommunicamus*, cum aliis, de Hæret., et in cap. *Noverit*, de Sentent. excommunicat., et in Bulla Cœnæ, ubi etiam Papæ reservatur.

Circa hanc autem censuram nonnulla notanda sunt. Primum est, in rigore esse distinctam ab excommunicatione lata propter hæresim, quia fertur propter delictum specie distinctum. Unde fit ut, si fautor hæretici sit etiam ipse hæreticus, duas excommunicationes incurrat, unam ratione hæresis, aliam ratione favoris: Catholicus autem fautor hanc sine illa incurrit. Ita docet Ugolin., dicto verb. *Receptatores*, § 1, et sequitur Sanci., dicto cap. 10, num. 7, et ex dictis satis probatum relinquatur. Deinde fit quod, licet hæc excommunicatio sit reservata in eo gradu et rigore, quo aliæ censuræ Bullæ, non tamen cum ea specialitate cum qua excommunicatio propter hæresim, quia nullo jure cavetur, neque in delictis ipsis est æqualitas, et ideo per universalem clausulam concedentem casus Cœnæ, comprehenditur hic casus fautoris, licet non comprehendatur casus hæresis. Quod observavit Henriquez, lib. 6 de Pœnit., cap. 16, num. 6; et Sanci., lib. 2, cap. 12, num. 12. Ultimo observandum est incurritur hanc excommunicationem qui favet hæretico sibi cognito, etiam non denunciato, ut notavi dicta disp. 21, sect. 2, num. 9, cujus contrarium postea scripsit Ugolin. supra, parag. 2, in fine; illum tamen merito reprehendit Sanci., dicto cap. 10, num. 6, quia hæc censura non fertur propter communicationem cum hæretico, ut excommunicatus est, sed propter favorem illi datum ut hæretico, ad quod est impertinens quod sit denunciatus, imo etiam quod excommunicatus sit.

12. *Quæstiuncula circa prædictam pœnam.* — Præter hæc possunt alia tria circa hanc excommunicationem interrogari. Primum est, an qui favet hæretico in re ipsa, ut hæreticus est, non tamen ex intentione, neque ex certa scientia, sed ex negligentia et ignorantia graviter culpabili, incurrat hanc censuram. In quo omissis argumentis et opinionibus pertinentibus ad generalem quæstionem similem de omni excommunicatione, respondeo hanc censuram in illo casu non incurri; nam in illo optime procedit opinio Sanci paulo antea tractata in dubio præcedenti. Item quia probabilis est opinio, quæ absolute docet excusari censuram per ignorantiam culpabilem, quatenus propriam contumaciam excusat. Denique in præsentem est specialis ratio, qua, sicut hoc peccatum sub censura prohibetur propter quamdam participationem hæresis, ita, ut sit in suo genere consummatum, requirit quamdam pertinaciam, quam

illa ignorantia excusat; et ideo non incurritur censura, quæ modum peccandi in sua specie consummatum requirit.

13. *Quæstiuncula altera.* — Secunda interrogatio est, an qui favet hæretico non vero, sed præsumptione juris, hanc censuram incurrat. Quod dubium attingit Navar., consil. 14, de Hæret., num. 3, loquens in particulari de illo qui præsumitur hæreticus, quia per annum in excommunicatione insurdescit, et sentire videtur fautorem ejus incurrit hanc excommunicationem. Quod fortasse intellexit, ut etiam significat, in foro exteriori, et ex eadem præsumptione, in quo sensu verum est. Nihilominus tamen existimo, si hujusmodi fautor certus sit illum revera non esse hæreticum, nec permanere in excommunicatione ex animo infideli, sed ex alia protervia, vel affectione, quod in conscientia non incurrit censuram; nam forum conscientiæ innititur veritati, non præsumptioni; ille autem vere et in re ipsa non est hæreticus; ergo qui illi favet, vere non est fautor hæretici. Item quia jura ita sunt intelligenda, cum simpliciter loquantur, præsertim cum odia restringenda sint.

14. *Quæstiuncula tertia.* — *Opinio Sanci.* — *Opinio Sayri.* — *Hæc posterior magis placeat.* — Tertia interrogatio est, an fautor hæretici, quando effectus non obtinetur, incurrat hanc censuram, verbi gratia, si defendit hæreticum, quantum potuit, ne caperetur, non tamen obtinuit, quia tandem captus est. Hoc dubium attingit Sanci., dicto cap. 10, n. 9, et respondet non incurritur. Fundatur, quia quoties excommunicatio quæ fertur contra committentes aliquid delictum, extenditur ad mandantes, juvantes, etc., qui mandat, vel juvat, si effectus non perficitur, non incurrit censuram, vel irregularitatem, ut est vulgare, et communiter receptum in homicidio, et similibus; sed in præsentem fautor excommunicatur secundo, et per quamdam habitudinem ad hæresim; ergo non consecuto effectus, non incurrit censuram. Contrariam sententiam tenet Sayrus, in Thesaur., tomo 1, lib. 3, cap. 5, num. 4, et fundatur destruendo præcedentem rationem, negando minorem. Putat enim hanc censuram non esse annexam hæresi, sed per se ac principaliter ferri in hujusmodi fautores, ut patet ex modo loquendi jurium in cap. *Sicut ait*, cum similibus, de hæreticis. Et quamvis res videatur dubia, ego huic posteriori sententiæ adhæreo tanquam probabiliori et securiori; tam quia

magis favet fidei, et detestatur hæresim, quod jura intendunt; tum etiam quia applicata contraria opinio casibus particularibus, videtur incredibilis, et contra praxim. Nam qui non denuntiat hæreticum cum tenetur, excommunicationem incurrit, etiamsi alter denuntiet, et consequenter prior non consequatur effectum; et idem est de illo qui, per testimonium falsum, hæreticum liberare procuravit, et non potuit, quia per alios testes convictus est. Tum denique quia illa regula, in qua fundatur prima sententia, non recte applicatur; procedit enim quando mandatum vel auxilium ordinatur ad executionem ejusdem delicti, verbi gratia, homicidii; hic autem non ita est; nam favor per se non ordinatur ut alter committat hæresim; imo illam supponit, et ad tuitionem hominis jam hæretici ordinatur, et ita hoc delictum in suo genere est consummatum, quamvis effectus non sequatur. Solet autem dici hæc prohibitio secundo pertinere ad hæresim, quia propter illam præcipue fit, non quia quasi per hæresim consummetur delictum, cui annexa est hæc censura. Et ideo non recte in contrarium adducitur doctrina, quam de hac re tradidi dicta disputatione vigesima prima, sectione secunda, num. 8 et 9.

15. *Alteræ pœna est privatio sepulture, oblationum, beneficiorum, etc.* — Ultra excommunicationem, additur alia pœna spiritualis, quam hi fautores incurritur; privantur enim sepultura sacra, et oblationibus, tam passive quam active, id est, ne pro illis offerantur, nec ab illis recipiantur; idque non solum quia excommunicati, sed etiam quia hæretici sunt, ut constat ex dicto cap. *Sicut ait*, et cap. *Excommunicamus*, 1, § *Credentes* de Hæret., et ex dicta Bulla Martini V. Item puniuntur privatione beneficiorum quoad prius habita, non ipso facto, sed per hominem, quod in his certius est quam in hæreticis, ut notavit Covar., 2 Variar., c. 8., num. 4; et Penna, in Director. comment. 162, ex dicto § *Credentes*, et ex capite *Commissi*, § *Privandi*, de Hæret., in 6. Quoad beneficia vero postea obtenta, ipso facto fit privatio, quia sunt inhabiles ipso jure, et consequenter fuit irrita receptio, ut iidem auctores notant, ex cap. 2, parag. *Hæretici*, de Hæret., in 6. Præterea etiam iidem fautores fiunt infames ipso jure, non tamen eodem modo quo hæretici, sed cum hac limitatione: Si per annum obdurescant; et tunc etiam fiunt intestabiles, et incapaces ad multa, ut videre licet in dicto parag. *Credentes*. Aliæ

vero confiscationis poenæ, et mortis, per se in his non habent locum, nisi in casu in quo tanquam hæretici relapsi habeantur, de quo dicam in sectione sequenti. In cæteris vero arbitrariè puniuntur temporaliter vel corporaliter, ut ex dictis juribus, et præsertim ex c. *Accusatus*, intelligi potest.

SECTIO II.

Utrum suspecti de hæresi poenas hæreticorum incurrant.

1. *Suspicio quid.* — *Quotuplex.* — De his suspectis tractant jura superius citata, et ibi communiter Doctores, et Eymericus, in Director., 2, quæst. 55 et sequentibus; et ibi Penna, commentar. 17 et sequentibus; Carrelius, tract. de Hæret., a num. 116; Repertorium, verb. *Suspectus*; et ibi Mandosius, et latius Simancas, in Institutione, tit. 50, qui alios referunt; tamen quæ tractant, ad forum externum maxime pertinent, quia suspicio seu præsumptio in illo tantum fit, ut sæpe dixi; ideoque nos brevissime rem hanc expediemus. Advertimus ergo suspicionem vel dubitationem, esse quæ per sola indicia, sine sufficienti et expresso testimonio vel sensu, de aliquo concipitur, ut attigit divus Thomas 2. 2, quæst. 60, art. 4; quando ergo aliquis in suspicionem suæ fidei per sola indicia venit, suspectus dicitur. Distinguitur autem in hac materia triplex suspicio: scilicet, levis seu modica, gravis seu vehemens, et violenta. Prima est quæ procedit ex indiciis, quæ aliquando, sed raro concludunt, ut contrahere secundas nuptias, vivente prima, inducit levem suspicionem, et sic de aliis. Vehemens est, quæ procedit ex indiciis efficacibus, licet interdum deficiant; ut sunt facere actus damnatæ sectæ, vel hæresis; habere pactum cum dæmone, etc. Violenta suspicio est, quæ moraliter æquivaleret sufficienti probationi, et præsertim quando fundatur in jure, et inducit præsumptionem, quam vocant juris et de jure, contra quam raro aut nunquam admittitur probatio. Quia vero quælibet istarum suspicionum potest in re ipsa, et apud Deum, non esse conformis veritati, ideo aliter loquendum est de his suspectis in foro conscientiæ, quod veritati nititur; et aliter in foro externo, quod non de occultis, sed de his quæ exterius apparent, judicat.

2. *Prima assertio de suspicionem falsa, quan-*

tumvis probabilis. — *Dubium de poena irregularitatis.* — Dico ergo primo: quando aliquis revera est innocens apud Deum quoad culpam hæresis, quia illam interius non admisit, quantumcunque exterius sit de illa suspectus, nullas poenas hæreticorum in conscientia incurrat. Probatur, quia ille revera non est hæreticus, et hoc confirmant quæ supra tetigimus, disputatione decima quarta, sect. 6, num. 4, de hæretico mere exteriori, de quo diximus non incurrere poenas, si fide id faciat, quia non est vere hæreticus; nullus enim potest esse magis suspectus apud homines, quam ille; ergo idem dicendum est de quocumque alio sic suspecto. Intelligendum est autem de poenis propriis hæreticorum, vel de suspicionem, præcise ut suspicio est; nam si suspicio fundatur in alio crimine prohibito sub propriis poenis, incurruntur illæ poenæ, ut, verbi gratia, si sit favor, vel aliquid simile; incurreret enim excommunicationem fautoris, non vero hæretici, et sic de cæteris poenis. Solum potest dubitari de irregularitate, quæ non semper requirit culpam. Dicendum est autem, si suspicio sit magna et publica, consequenter inducere infamiam; et tunc ob indecentiam posse irregularitatem contrahi, non ratione delicti, sed ratione infamiæ, ut dixi in tom. 5, disput. 43, sect. 3, num. 8 et 9, et sequitur Sancius, lib. 2, cap. 25, num. 10. Unde fit ut, purgata suspicionem, ei consequenter ablata etiam infamia, consequenter cesset irregularitas. Et ideo dixit Navarr., cons. 18 et 19, de Hæretic., per abjuramentum hæresis purgari et tolli hanc irregularitatem, quod etiam sensit Sancius supra num. 12.

3. *Secunda assertio, de suspicionem vera in se, quoad nos autem insufficientem.* — Dico secundo: qui est vehementer suspectus de hæresi, quamvis de illa convinci non possit, si revera interius talis est, regulariter loquendo, incurrat in conscientia poenas hæreticorum. Probatur, quia ille est verus hæreticus interius, et regulariter loquendo non fit exterius vehementer suspectus, nisi per signa, vel actiones externas de se sufficienter ostendentes hæresim; ergo in re ipsa est hæreticus externus, licet non sufficienter cognoscatur, juxta superius dicta. Unde considerandum est aliquando posse aliquem dici in foro externo sic suspectum, solum ex defectu probationis, licet actus sufficienter ostendant hæresim, et tunc est clara conclusio, quia illa est hæresis occulta per accidens, per quam incurruntur poenæ. Aliquando vero potest hæc suspicio oriri ex

aliqua ambiguitate vel æquivocatione signorum vel actionum, de quibus vel reus convincitur, vel ipse ea confitetur, negat tamen se ea dixisse vel fecisse animo hæretico. Tunc enim, licet fortasse non damnetur ut convictus, propter aliquas conjecturas facientes verisimilem illum animum internum non hæreticum, nihilominus, si revera ille deliquit ex hæresi interna, non effugiet in conscientia poenas hæreticorum, si alioquin signum externum sit sufficiens ad manifestandam hæresim, et solum in certum propter ambiguitatem vel multiplicem significationem ejusdem verbi, seu actionis, ut supra dixi, tractando de hæresi externa.

4. *Tertia assertio bipartita, de suspicionem levi, tum vehementi.* — *Suadetur prima pars assertionis, pro suspicionem levi.* — Dico tertio: suspectus de hæresi, et non convictus, in externo foro non punitur ordinaria poena hæreticorum; potest tamen, pro ratione suspicionis, aliqua proportionata poena juste puniri. Hæc assertio procedit in suspicionem levi et in vehementi; nam de violenta jam diximus inducere sufficientem probationem, nisi purgetur, vel ex circumstantiis ita minuatur, ut jam non violenta sed vehemens dicenda sit. Et ita in usu tantum fieri solet duplex abjuratio, scilicet de levi et de vehementi: in suspicionem igitur levi manifesta est prima pars assertionis: imo etiam de vehementi dicunt aliqui, non sufficere ad procedendum in foro externo contra sic suspectum, vel incarcerationo illum, vel inquirendo contra illum, aut interrogando illum. Ita docet Simancas supra, num. 29; et sequitur Penna, 2 part., commentar. 12, licet Carrerius, et alii quos referunt, teneant contrarium. Existimo tamen negotium esse prudentiale; nam si suspicio levis procedat ex delicto gravi, ratione delicti sufficere poterit ad capturam, etc. Et ita in his videmus fieri abjuramentum de levi, ut si legit librum hæreticum, vel secundo nupsit, etc. Quando vero nullum processit tale delictum, vera videtur illa prior sententia, regulariter loquendo, id est, *nisi causa gravis et prudens aliud postulet*, ut Simancas etiam dixit.

5. *Suadetur eadem pars pro vehementi.* — Assertio ergo maxime procedit in suspicionem vehementi, et ita prior pars est indubitata, ex principio vulgatissimo juris, *quod nemo punitur ordinaria poena, nisi confessus, vel convictus*. Et hac ratione nunquam talis suspectus traditur curiæ sæculari, nisi se ostendat con-

tumacem, et nolit abjurare, vel purgationem admittere, neque Ecclesiæ satisfacere; tunc enim pro convicto habetur, quia suspicio vehemens in violentam transit; et ita statuitur in capit. *Ad abolendam*, extra de Hæretic., et cap. *Accusatus*, et cap. *Cum contumacia*, eodem tit., in 6. Et eadem ratione contra suspectum post mortem ejus non agitur, sed omnis suspicio, quantumvis vehemens, morte extinguitur, ut dixit Simancas, titulo 18, num. 13, et titulo 46, num. 76; et Penna, 3 parte, comment. 92 et 169. Quod intelligendum est in vi suspicionis; nam si fundatur in delicto, ratione delicti aliquando agi poterit, ut si sit fautor, juxta cap. *Accusatus*, § *Porro*, et tradit Penna supra; et Simancas, titulo 4, num. 5; Rojas, singular. 134, num. 12. Atque hinc etiam si fit, ut isti suspecti, etiam si tales puniantur, non priventur beneficiis antea obtentis. Ita docent Penna, commentar. 162, tertia parte, et Simancas, cap. 26, num. 14. Et ratio est, quia illa est una ex ordinariis poenis hæreticorum, et non est specialiter imposita iis qui de sola suspicionem damnantur.

6. *Dubium de suspectis de facto tantum.* — *De secunda parte assertionis quoad utramque suspicionem.* — An vero per suspicionem facti sint inhabiles ad recipienda beneficia, et ideo privandi sint, vel potius sint ipso jure privati beneficiis post suspicionem acceptis, dicendum est, si tanta fuit suspicio, et tam vehemens, et publica, ut ad inducendam irregularitatem fuerit sufficiens, tunc etiam incurrere dictam inhabilitatem, quia hæc irregularitatem consequitur. Si vero suspicio non inducit irregularitatem, neque dictam inhabilitatem inducit, quia id nullo jure cavetur. Et ob eandem rationem suspectus non privatur bonis, nisi fiat contumax deficiendo in purgatione canonica, de quo videri potest Simancas, tit. 9, num. 26. Denique propter eandem causam, ejusmodi suspecti non puniuntur carcere perpetuo, seu non immurantur, nec crucibus signantur. De quo videri potest Eymericus, 3 parte, num. 172 et 161; Penna, commentar. 41, in fine. Atque ita manet probata altera pars assertionis de poena arbitraria, quia pro suspectis nulla est specialis poena hæreticorum; ergo necesse est ut prudenti arbitrio judicis puniantur. Et vix potuit aliter fieri, quia suspicio non est una in omnibus, sed major et minor esse potest, et ideo etiam poenam variabilem esse necesse est. Et fortasse ob hanc causam, in Clementina I, paragr. *Verum*, de Hæretic., specialiter injun-